

SIMAI MIHÁLY

BELÁNYI GYÖRGY

Szét —

EGY RÉGI DAL

(reminiszcenciák)

*mint szőlőfürt
széthull a pillanat*

— szétesik ez a vers is —

*kék gömbök úsznak át
talán szemek
talán könyörgő búcsúpillantások*

— s csak szét
csak nincs tovább
csak nem lehet —

*egy hívóujj az égen
szétesik
verssé esik szét
verseink pedig
sorokká semmivé*

*kapunkra fel —
szögezve ábránd-denevér vonaglik*

*a szétesett szószerék alatt
a széthullt
papírlapok igéi szétrohadnak
a sártól a hazugság bélyegétől*

— verjétek szájon
a kimondhatatlant —
szétesik ez a vers is

*szétesik ez a vers is
úgy úgy
sirasd sirasd*

*megrokkanva e megrontó időben
élünk
de csak a rokkantkocsi már
csak kerek
hontalan súrlódása*

*csak a szét —
vert angyalszárnyak a vak hőésben*

*Kövess meg engem, éjszaka,
nap nap után, ahogy éltem.
Mint akinek már nincs szava,
egy néma mondatból vérzem.*

*Felpattannak a hajnalok
s a Tisza-part fája, bokra.
Nélkülük mégsem alhatok —,
visszafekszem a csillagokra.*

*Kövess meg engem, éjszaka —,
ami volt, ne legyen kevés:
kenyér, tej s az élet maga.
A többire aztán ne nézz.*

*Hallgasd el könnyű énekem:
világ világból kizárva —,
elhintázunk az éveken,
nap jön, mi jöhet utána?*

Kosztolányi töredékei, rímjátékai között van egynéhány, amelyhez a költő ilyesforma megjegyzést tett: „Ezt a rímet álmotam 1933. április 16-ára virradó éjjel.” A különös asszociációkat sejtető szavak, a meghökkentő eredeti rímek szinte bizonyossággá teszik: Kosztolányi valóban ál-mában lelte őket, s nem költői-írói fogás-ként tünteti föl így a töredéket.

*

Nem szoktam álmodni. Különösen rímeket nem. Történeteket néha, de csak a kegyetlenebbekből való boldog fölriadás emléke marad meg reggelre. Kellemes álmaim alig vannak. Olyan pedig, amely az ébren átélt élmények intenzitásával mozgató fantáziámat reggel, sőt egész nap, mindeddig nem is volt. Mindeddig, tehát a múlt év június 18-ára virradó hajnalig. Ennek a különös álomnak minden mozzanata megőrződött agyamban, a realitásból az irreálisba átváltó motívumok éppúgy, mint a jelenetekben elhangzó mondatok. Megpróbálom itt hűségesen leírni álmomat.

*

Hosszú, szabályos épületek keretezték az udvart. A tanya volt a legkisebb, bár az is messzire hirdette: módos gazda lakik benne. A verandája üvegezett, előtte szőlőlugas, szépen faragott köcsögfa, rajta fejődény s néhány bögre. Oldalt az üstház a kis udvar alsó sarkában, azon malacoknak való krumpli fő. Feltűnően impozánsak a melléképületek. Az istálló hosszú, palatetős, igen tiszta kívül-belül. Ránézésre inkább a régi uradalmi épületekre hasonlít, s nem a mai — önetetős, önitatós, villanyvilágításos — téeszistállókra. A nyitott színben sárga féderes kocsi, mellette egy vajsínű, bogárhátú Volkswagen, mellett kis Riga motorbicikli.

— Ez csak olyan boltbaszaladgálás — legyint rá a gazda —, de nézelődjenek csak nyugodtan, azonnal jöjök... Ámbár odébb is húzódhatnánk innen, a tehénistálló nem éppen drogéria.

— Nekem nem kellemetlen — szóltam közbe. — Igazán nem stréberségből mondom, de nekem egyáltalán nem bűdös.

— Gulyáskodtál tán valamikor?

— Tizennégy évesen egy egész nyáron át.

— No, látod, akkor egyszerű a magyarázat. A gulyásbójtár egész délelőtt futkos. Igaz-e? No: elfárad rendesen, várja tehát a delelést. Ilyenkor aztán lehet heverészni, botot faragni, komázni, amíg a jószág kérődzik, nyugton van. Ehhez a kellemes érzéshez kapcsolódik aztán az állás bűzének emléke, ezért nem érzek kellemetlennek... Na de megyek már, végzek hamar, aztán beszélünk. — A szín falán egy kampós szögről kaszát akasztott le, s a piros cserepes disznólak meg a szín oldala közötti kis utcán

ANNUS JÓZSEF

Álombeli látomás*

elindult. Csalamádé zöldellt arra. Megállt a szélén. Nyelére állította a kaszát, az élet komótosan végigtárogatta, majd gyakorta mozdulatokkal fenni kezdte.

— Menjünk, segítsünk neki! — biztatam Mihályt. — Röstellek itt álldogálni, miközben Veres Péter kaszál... Ámbár fiatal még. Emlékszel a szárszói fényképekre? A Püski-féle könyvben. Szakasztott olyan. A haja és a bajusza nem szürkül még. A későbbi köpcösségnek nyoma sincs. A karja szinte vékony. De szíjas, erős.

— Gyerünk, hiszen még azt se mondtuk, miért jöttünk.

— Gondolod, hogy emlékszik ránk? Te hányszor találkoztál vele?

— Kétszer vagy háromszor.

Időközben a csalamádé föld széléhez értünk, s most láttuk csak, milyen végeláthatatlan, óriási táblában zöldell a takarmány.

— Segíthetünk, Péter bácsi?

— Hát ha tudtok kaszálni. No, lássuk!

Mihály ragadta meg előbb a kaszát. Gyönyörűen bánt vele. Csapásai nyomán a zsenge kukoricaszárak felröppentek jó embermagasságig, s úgy csapódtak le a földre öregebb végükkel. Kicsit tétozáztak, s csak később dőltek el lassan, mintha láthatatlan kéz rendezné össze őket.

— Te tápai vagy, ugye? Gondoltam. Azok mindig pontos munkát végeztek. A gyékény megkívánta. Na, te lelei gyerek, te vajon tudsz-e így bánni a kaszával?

Átvettem Péter bácsitól a követ, fergettem, aztán beálltam a rendbe. Semmi kudarcot nem tartottam. S valóban: suhintásaim nyomán a csalamádé szárai ugyanúgy röpökdtek, hancúroztak, majd sorakoztak hibátlan rendben, mint az imént Mihály vágásai nyomán. De mit tesz a virtus: a kaszát én egy hirtelen mozdulattal — vigyázva rá, hogy titkomat senki el ne lesse — kettészakítottam, s így két kézzel és két szerszámmal két rendet hajtvam, két sorba fektettem, sőt egyenesen csinos kékébe sodorítottam a csalamádét.

— Elég már, elég! — emelte égnek a kezét Péter bácsi. — Teleszedte az a tehén magát régen. Ilyenkor aztán muszáj eléje lökni valamit, mert különben Julcsa nénétek nem tudja megfajni. Ha van előtte egy maréknyi takarmány, akkor még a légy se csípi. De ha üres a jászol, akkor minden baja előző, toporog, csapkod, s persze: nem adja le a tejet.

Csöppet sem csodálkoztunk, hogy a learatott temérdek csalamádéból alig egy kévényi zab lett, amit kétfelé osztottunk, s

ketten vittük Péter bácsi után. Ő — vállán a kaszával — előttünk ballagott. Míg a szerszámot az udvar közepén álló eperfa egyik alsó ágára akasztotta, abbahagyta a beszédet. Most kellene szólunk, előadni, hogy miért is jöttünk valójában, de nem ezt mondjuk, hanem — a magam számára is alig hihető — ez csúszik ki a számon:

— Tudja-e, Péter bácsi, mit mondott Illyés Gyula a temetésén? Lángelmét temetünk. Így kezdte a beszédét.

Mihály oldalba lök, Péter bácsi megáll velünk szemben. Nem csodálkozik, nem néz rám feddően, csak visszakérdez:

— Ezt mondta? No, akkor sokakat meghökkentett. Talán ez is volt a célja. Persze, csak az tartja gyászbeszédében kötelező túlnak, aki nem tudja, hogy a szó elé ő a magyart is odaértette. Nem tudhatjuk, mi lett volna belőlem, ha franciának, angolnak vagy hollandusnak születek.

— A magyar zseni se utolsó...

— Azt mondd, ő lángelmét mondott. Nagy különbség! A zseni egészen más. Ő mindig pontosan használja a szót. A magyar lángelme azért nem lesz világhírű...

— A társtalan nyelv...

— Nem a nyelv! Folyton ezen sírtok. A svéd, a finn, a norvég is társtalan. Másról van szó. A magyar író olyan... No, ott van a magyar író: nézzétek csak meg. Milyen fa ez?

— Úgy nézem, szilva.

— Jól mondd, mert csakugyan szilva. De két éve még barackot termett. Akkor augusztusban egy vihar letörte az ágát, újat hajtott aztán, de most szilvát terem. Hiába határozta el valamikor, hogy ő szép gusztusos kajszival fizet a gondoskodásért, a sors közbeszólt. Azt terem tehát, amit lehet.

Az istállóhoz értünk. Bementünk, s két oldalról a tehén elé zúdítottuk a takarmányt, amely megint csalamádé volt már. Nem csodálkoztunk. Ahogyan azon sem, hogy az óriás istállóban csak ez az egy jószág álldogált. Oldalaztunk aztán kifelé. A tanyát szerették volna közelebből látni, s a szobát külön is lefényképezni, amelyben Péter bácsi dolgozni szokott. Ő azonban az ől sarka felé húzott bennünket ismét, ahonnan az egész gazdaságot jobban láthattuk.

— Gyulának is köze van ahhoz, hogy megkaptam ezt a tanyát. Szólt valami felesnek, s elindult a dolog. Állítólag azért sikerült, mert valamikor hadügyminiszter is voltam. De én ezt nem hiszem. Inkább ez az elnök intézte, akinek a birtokán vagyunk. Az apja parasztpárti volt. Azt mondja, nálunk a tisztaszobában ott lógott a képem

Kossuth apánk meg a Szentháromság között. Adott a tanyához tíz holdat. Nem is tudjuk már bemunkálni, de ő csak erősödik: kell az, Péter bátyám, hogy ne jöjjön közelebb a traktor, a növényvédő gép, mifene.

Elnéztünk a tanya melletti közön. A föld egy részén zöld lucerna pompázott, a másik fele bevetetlen, de gyönyörűen elmunkált terület.

— Ezt is az elnök csináltatta. Lőfogattal. Persze, nem az íróságomnak köszönhetem ám ezt a kényeztetést! Ez a derék ember sokáig nem tudta, hogy a politikus Veres Péter azonos az íróval. Azt hitte, ez két személy. Így láttam, csalódott is, amikor megtudta. De hát a szerződés akkor már meg volt kötve a földre, tanyára... Hiába, az író az átlag magyar számára egy kicsit gyanús. Még manapság is. Persze, sokféle vagyunk. Az egyik népnevelő eszköznek tekinti a tollat, a másik varrótünek, amelylyel cifraságokat lehet hímezni, a harmadik csak pénzkereső szerszámnak nézi, a negyedik egyenesen gombos hegyű villának, amelyikkel trágyát szokás forgatni. Egyik-másiknak a jellemével is baj van. Márpedig az író rongy ember nem lehet... No, majd beszélünk még, üljenek csak le oda a padlás grádicsára, jöjök én mindjárt. Itt vannak ezek a tévések, muszáj nekik mondani valamit. Mert fontos dolog ám ez a tévé, tudjátok-e? Nagyon fontos. Bár ezek nemigen tudják, mire való. No, majd megtanulják, csak türelem. Na, várjatok itt...

Bement a tanyába, s ősz hajjal és ősz bajusszal tért vissza. Leült egy kopottas támlás székre, s menten ott termett a háta mögött a zsúfolásig telt könyvespolc. Az, amelyik a Gárdonyi utcai házból ismerős. Lámpák gyulladtak, s a következő pillanatban már magunkat is kívülről láttam, akár a tévében: balra Péter bácsi a tanyaudvar közepén álló díszletben, mi jobbra a grádicsokon. Előttünk, kissé közelebb a nagy eperfához, előtűnt az előbbi üstház is: most szilvalekvár főtt pöfögve a nagy edényben, Juliska néni akasztófa formájú fával kavargatta a gőzölgő masszát.

*

Felébredve azonnal asztalhoz ültem, s Péter bácsi mondatait a lehető leghűsebben mindjárt papírra vetettem.

Az ablakhoz léptem aztán. Odakint esett. Lassú, áztató eső hullt. Essen csak —, gondoltam álom és ébrenlét határán — kell a csalamádéra. Apám szerint olyankor esik így, amikor halottal álmodik az ember.

De hát én élővel álmodtam!

* Annus József író, a Tiszatáj főszerkesztőjét köszöntjük 50. születésnapján; ebből az alkalomból a Magyar Köztársaság Csillagrendjével tüntette ki a köztársasági elnök.